

Varhelst de förekommer på mässor, de smala, höga högtalartornen från sydsvenska tillverkaren Engelholm Audio, så fyller publiken på. Och hos oss ger de nu ett häpnadsväckande första Solo.

Det skulle bli en typisk utställning på förra årets HighEnd-mässa i München. Ibland lät det bra, andra gånger mindre bra. En del utställare tycktes kämpa med de rum de fått tilldelade. Andra, ofta nykomlingar med liten erfarenhet, presenterade stolt sina ljudinstallationer. Ofta med absurda resultat av missfärgat ljud. Trots detta stack jag in mitt huvud i ett rum med ett par högtalare jag aldrig sett. Jag hade aldrig hört talas om företaget Engelholm Audio. Ibland har man tur eftersom det här var annorlunda, helt annorlunda. Här surrade ljudet inte från högtalarna som ettriga insekter direkt från larvstadiet. Här var det en luftig och fin återgivning med stor rymd i ljudet. Det lät fantastiskt avslappnat och inte ett dugg tröttande i detta mässaum. Ljudet under dessa minuter etsade sig fast i mina öron. Hit måste jag bara komma tillbaka. Då kanske de var bättre platser lediga som gör musiken ännu intressantare att lyssna på. Ni vet hur det brukar bli. Jag lyckades aldrig ta mig tillbaka till rummet under mässan. Men jag talade senare med vänner och bekanta om detta rum. Tja, då hette det att det är bara att kontakta företaget och ta reda på var man kan höra på dem. Finns de överhuvudtaget någonstans? Jodå, närmaste plats var i södra Sverige, i kuststaden Karlskrona som man når via flygning till Köpenhamn, sedan bara ett par timmar med tåg.

Var det verkligen värt det besväret? Mitt hörselminne från mässan besvarade frågan. Vad som hände, måste jag också berätta lite kort – det är verkligen imponerande vad en lyssning några minuter kan leda till. Vid första möjliga tillfälle begav jag mig mot Karlskrona. Men nu skulle jag övervinna hindren vid säkerhetskontrollen.

Kontrollanten hade upptäckt att jag hade 25 ml schampo för mycket i mitt kabinbagage mot den tillåtna mängden 100 ml. Jag blev utskickad och fick göra om hela proceduren igen inklusive att vänta i kön. Jag var redan lite sen innan så det här hjälpte naturligtvis inte. Jag fick nästan känslan av man ville testa min stresstolerans. När jag väl kom till gaten var den stängd och planet borta. Nu uppstod frågan: Måste jag verkligen till Karlskrona?

Ja, nu vet du att mitt svar är "ja" på den frågan. Jag kände att lite audiofil uthållighet var helt rätt när jag till slut anlände till barockstaden Karlskrona där jag hämtades av Pär Engelholm. Han tog mig till sitt visningsrum via ett magiskt skärgårdslandskap där jag också träffade hans partner och medutvecklare, Anders Andersson.

När jag kom in i musikrummet, undrade jag över grabbarna, jag ville dra en narrhuva över mina öron: Oj, oj, oj – ett totalt asymmetriskt rum. Den vänstra högtalaren stod vid en alkov mitt i vardagsrummet i det lite äldre men vackra huset. Här var flera meter i skillnad till bakväggen mellan de båda högtalarna vilket var en kompromiss för att blidka frun i huset.

Till synes inga märkvärdiga högtalarkablar, och lågt till tak. CD-spelare och förstärkare från Bow Technologies, inte dåliga som jag minns dem, men det var då rakt inte den fuktiga audiofildröm jag haft inför min resa hit. Hur skulle det låta som bäst, vad det jag var ute efter. Och någon skivspelare fanns inte heller. Pär och Anders var dock härligt sympatiska och mycket trevliga och sa att "So What?" så blir det ibland.

Anders satte sedan på en CD-skiva. Och några ögonblick senare var jag helt på det klara med att resan hit, baserad på mitt ljudminne, var helt rätt beslut. En fullständigt oförklarligt enhetlig ljudbild presenterades, trots det helt osymmetriska rummet och den udda uppställningen. Ett härligt fri men sammansatt klang med rymd och fint tecknad ljudbild. De lät också otroligt levande med fin upplösning trots de nästan håfullt medelmåttiga betingelserna för bra ljud. Men audiofilit lät det, högtalarna tycktes bryta alla lagar för ett bra ljudrum och det är säkert Solos pelarform som bidrar till detta och ljudets rymd. Till de mer imponerande sakerna är hur fint de återger all typ av musik. Med slutna ögon kunde man mejsla ut detaljerna i inspelningarna. Panoramat imponerade där sång och instrument behöll sina platser i ljudbilden, även när du flyttade runt i lyssningsrummet. Jag fick var med om en ljudupplevelse som är mycket ovanlig och som man normalt bara kan förvänta sig från akustiskt optimerade lyssningsrum. Det är ytterst sällsynt. Det korta intrycket från mässan hade inte bedragit mig. Här sitter jag nu igen och lyssnar på ett exceptionellt bra ljud från dessa högtalare.

Varifrån kommer då dessa anmärkningsvärda egenskaper, egenskaper som man inte behöver absolut gehör för att notera. Ljudet övertygar direkt som de låter i rummet. Mest anmärkningsvärt är de 181 centimeter höga kolumnens nio högtalarelement med keramiska membran från Thiel & Partner. Experter vet vad denna enda tyska precisionstillverkaren av högtalare kan. De har utomordentliga egenskaper – bara deras kombination av minimal vikt och enorma styvhet är svårslagen. Thiels element har blivit allt populärare bland högtalartillverkare. Men de är också fruktade på grund av deras höga pris och på grund av sina speciella egenskaper som kräver gedigna kunskaper för utveckling av högtalarlådor. Det är heller inte alla tillverkare som uppfyller dessa krav. Enligt mina erfarenheter, låter lådor med Accuton (varumärke för Thiel & Partners element) ofta både över- och underdämpade: otroligt smidiga, snabba och exakta och ändå märkligt trista. Det faktum att utmaningarna kan bemästras har bevisats av några tillverkare, t ex Mårtens Design, den svenska kollegan till Engelholm Audio (Mårten Bird var den senaste testen i Image Hifi – 2/2010). Även Solo har klarat sig från dessa tråkiga effekter. Här finns inga som helst spår av negativa effekter från elementen. Det går emellertid att fastställa snabbt att 18 Accuton C 158 till ett par högtalare betyder en rejäl slant "för kontoret". Speciellt som de också är en modifierad version med högre känslighet.

Varför då 9 stycken element i samma storlek på varandra? Det omedelbara skälet skulle kunna vara att flera mindre membran är snabbare än få stora och de kan

också lösa upp oönskade rumsreflexer. Det är också den tankebanan som följts där man har förlitat sig på sin intuitiva insikt på området. Det vertikalt monterade högtalarna bildar en så kallad linjekälla; en engelsk term som oftast används för denna typ av konstruktion. Det finns stora fördelar med den. På grund av interferensbeteendet mellan element och reflektionerna från golv och tak, reduceras dessa kraftigt. Här får jag lita på utvecklarens fysisk kunskap. Storlek och avståndet mellan chassi respektive golv/tak spelare en väsentlig roll. För att uppnå bästa ljud är högtalarna både seriellt och parallellt kopplade med hög komplexitet.

Om vi tar ett språng framåt i tiden på någon månad så har jag hört ytterligare fördelar med Line Source konstruktionen eftersom jag nu upplevt Solo i mitt eget lyssningsrum och jag är totalt överrumplad. Efter placering av högtalarna har jag upptäckt att jag kan flytta bak lyssningspositionen med ytterligare 30-50 cm mot de flesta andra högtalare jag har testat och med enbart positiva slutsatser. Varje högtalare har ett unikt fingeravtryck för en rätt musikalisk matchning volymmässigt. För Mårten Bird låg nivån på mellan 90 till 94 decibel. I den oförglömliga, Dynaudio Ultimate Edition, som saknar motstycke i förmåga att återge bas, var nivån omkring tre decibel högre. När jag ställde in uppställningen för Engelholm Solo i mitt rum, kunde jag knappt tro på vad jag hörde här över på mitt system. Ljudet lät som en direkt anslutning mellan inspelningen och över till de svenska högtalarna. Solo lät vad som annars brukar kräva ganska extrem närlyssning via monitor vid hög avspelningsvolym via hörlurar utan rumspåverkan. Jag misstänker att kombinationen av särskilt hög känslighet och kraftigt sänkta rumsreflexer lett till att de går att spela på så hög lyssningsnivå.

Det gör att den holistiska återgivningen av Solo är mycket ärlig och avslöjande mot inspelningar (läs: pga den låga påverkan av tak- och golvreflex). Dessutom är den subjektiva känslan att man inte spelar på så hög volym som faktiskt är fallet. Här kan man luras mellan olika högtalare. Och med en anläggning som spelar rent behöver man heller inte spela så högt för att höra alla register pga den låga distorsionen. Så jag fick konsultera min nivåmätare för att hitta rätt: På normal lyssningsnivå uppfattade örat maxnivån som mycket högre än vanligt, men i själva verket var det tvärtom. Den låg ca 3 dB lägre!

Vad säger detta oss? Dels att hörseln även påverkas av tidsdomänen, vilket är en sanning. Den påverkar också av vår uppfattning om dynamik. Även andra aspekter som fysiken kring Line Source är starkt bidragande till lyssningsresultatet. I stora drag medför den att ljudtrycket nästan fördubblas mot andra principer. I stort sett låter det dubbelt så högt på avstånd från högtalarna där de faller av 3dB mot typiskt 6dB *(osäker på denna översättning – är inte riktigt med på hur han menar)* Förstärkaren har alltså en väsentligt lättare uppgift för att leverera rätt lyssningsvolym till lyssningsplatsen. Så frågan är om förstärkarkraft är en kritisk punkt? Nej, så är det verkligen inte. Engelholm Solo har en känslighet på 95 dB och en last som inte går

lägre än 7,1 ohm och en topp på max 40 ohm. Snarare är det så att den ger idealiska förutsättningar för rörförstärkare, även för lågeffektsvarianter med trioder. Men de besväras heller inte av bra transistorsteg. Förutsatt att de klingar ut även i lägre effekter vilket inte alltid kraftiga steg gör.

Förutom min normala spelpartner, rörslutstegen Jadis JA 80, i den senaste stora Audioplan versionen, provade jag också Gryphons monoblock Reference One. Dessa visade Solo's klass. Trots ändlösa kraftreserver kunde de (Gryphon) plocka fram Solos alla kvaliteter med ett minimum av effektresurser från dessa biffiga steg. Så den som vill haka på stora monstersteg behöver inte tveka inför Solo även om pengarna för reservkrafterna är bortkastade till ingen nytta. Riktigt så bra var det inte med allt för klena förstärkare. Unisons Research lilla Simply Two med en EL34 per kanal visade sig vara för lite för de svenska högtalarna. Det är inte Simply Two's kvaliteter i sig som ifrågasätts, den kan leverera underbart harmoniskt och fint ljud. Här handlar det mer om att kunna möta hög upplösning och dynamiska förlopp som inte är ett problem när Simply Two matchas mot mer lämpliga högtalare. Det är troligt att den långsamt stigande distorsionen mellan sju och tolv watt i den lilla italienska favoriten inte klarar av en högtalare av denna kaliber där problem med dynamik och upplösning blir uppenbara. Självklart är det också så att den som köper ett par högtalare för €42,000 inte köper en förstärkare som denna för €2,000, men det är ändå intressant att utforska gränserna.

I utforskandet av gränserna med Solo så finns förutsättningarna för att hamna på rätt nivå i alla avseenden. Varje tonalt felsteg i kedjan kan straffa sig utan barmhärtighet och jag är rädd för att några misstag kommer att dyka upp under resans gång. Om Solo inte får så många vänner, skulle man kunna skylla det på högtalarna men innan dess måste man ge sig i kast vad det i så fall beror på, vad det är som döljer sikten. Kanske är det så att de faktiskt är det bästa valet. På senare tid har jag gjort nya erfarenheter då jag av misstag förväxlade högtalarkablar från Acoustic Systems Live Line och Kondo KSL-Spc Signature. Kondo är utan tvekan mer balanserad och rik på detaljer i diskanten medan Franck Tchangs Live Lines levererar mer energi och en mer fullödig bas. När en anläggning är lite förlåtande mot en alltför spetsig klang så är det en fantastisk kabel som är exceptionellt vanebildande. Den gäller dock inte med Engelholm Solo som förlåter oberoende vilka komponenter som kopplas på. Det som inte kan kombineras helt passar helt enkelt inte denna högtalare. **(Här har han rört till det riktigt men min tyska kollega på jobbet sa att han förmodligen menar ungefär följande;)** *Man måste se högtalaren eller vilken del som helst som en del i en helhet – hela kedjan måste passa in och man måste optimera hela vägen. Det gäller även VTA-inställningen på skivspelaren så att den kan hantera det som är inspelat korrekt.* Det fina här är ändå att svensken aldrig framträder som en skalpell – den kastar dig rätt in i musiken som framträder kraftfullt med stor volym och självklarhet.

Visst kan man höra enstaka fel i ljudet även med Solo men det är inte självklart att detta kommer från högtalarna. Jag skulle snarare säga tvärtom. Här är du hela tiden omgiven av en fascinerande ljudlig cocktail, där man om och om igen kan förnimma rent av fonetiska skillnader i musiken. Men man kommer inte en på idén att leta efter några fel (läs: så bra låter det). LP'n *New Music Workshop Of Miskolc (Hungaroton SLPX 12664)* är inte särskilt välpressad. Den knastrar hela tiden ibland mer, ibland mindre. Inte sällan har det stört mig en hel del. Anton Webern och särskilt Bruno Maderna behöver en bra pressning om inte den annars så spännande och okonventionella musiken skall gå förlorad. Med Solo så är dessa knaster och knäppar inget som helst problem. De lyfter fram andra värden och parametrar i musiken så att knastret kommer i "skugga". Det bara försvinner ur ljudbilden. Detta är väldigt tydligt i Weberns symfoni, Opus 21, där de tysta, nästa försiktigt trevande partier plötsligt framstår med högre volym. Strängarnas dynamiska spektrum lyfts fram och ger en mer fysisk upplevelse av musiken. Ljudet blir högt utan ansats, det bara kommer. Lite tillspetsat skulle man felaktigt kunna säga "omedelbar återgivning" men vad jag menar att plötsligt är bara musiken där framför dig på sällsynt närvarande och levande sätt - som en ren och fysisk upplevelse.

Det är inte så vanligt med denna referensmusik, och ibland tar hornet i den andra satsen bort uppmärksamheten, där den rör sig med sin mörka ton och fysiskt fyller hela rummet. Då är det annorlunda med kvartetten i Opus 22. Pianot ger ingen som helst pardon med sitt anslag och återigen hamnar energin framför själva instrumentet i rummet. Det är både befriande och anmärkningsvärt att kunna lyssna som om instrumentet stod framför en. Upplevelse är speciell när musik så direkt griper tag i en. På ett konstigt sätt blir det som rena gymnastiska övningar mellan att göra anteckningar, uppleva dynamiska attacker och musikaliska färger från ett passionerat pianospel. Det blir bara musik och ren musikalitet.

Engelholm Solo har bit för bit tagit ett kliv mot en ny musikalisk gryning, inte helt utan stress. Ungefär som att göra en nystart i att avnjuta musik med en grundläggande musikalisk frihet och tydlighet, t o m sensuell. Med Bruno Maderna blir deras sound och dynamik än mer slående. Attackerna som etsas fast i örat känns verkligen "Live" Den inre energin i deras musik är som en urkraft som Solo alltid återger på ett spektakulärt bra sätt. I detta sammanhang funderar jag även på hur andra referensplattor kan låta med dessa utsökta högtalare, t ex Can-klassikern *Tago Mago (Untied Artists 292III2x)* vid Halleluwah där trumvirvlarna hela tiden växer hundrafalt vad jag kan minnas.

Ni har inte hört allt ännu. Eller måste jag som krönikör berätta om det komplexa resonansabsorberande konstlädret? Rapport om lådans mycket komplicerad inre struktur, de icke-parallella inre väggarna, fräsning av MDF som påminner om ett fartygsdäck? Eller om att man bearbetat material till lådan för att göra den än styvare och anpassad till de inre luftströmmarna? Eller kära ni, som när er skribent lyssnar på

Charles Mingus berömda *Nostalgia In Times Square Sessions* från 1959 (Columbia IG 35717) som tidvis är helt utflippad. I mitten på ett av styckena, kommer en vild pianoattack men som tas om hand av Solo och visar upp en dimensionalitet på ett överraskande sätt och alltid återkommer till ordning och reda och i slutet är mjukheten tillbaka och trumsetet i bakre vänstra rummet är åter på plats. Denna återgivning rörs som sagt upp av ett knytnävsslag mitt i och i mina anteckningar står: "Jazz i naturliga ljudrum är rena vansinnet". Eller så har jag ännu inte förstått hur dessa banddiskanter från Aurum Cantus kan spela så bra, att man inte kombinerar bas/mellanregistren med en kalottdiskant. Eller fötterna som tidigare var gjutna men nu är fräst ur ett helt aluminiumblock och sedan handpolerade då detta låter bättre men där de andra såg bättre ut.

En liten nackdel med dessa högtalare bör nämnas. Eftersom alla de nio högtalarna jobbar tillsammans så gör varje element bara en niondel av jobbet vilket betyder att inspelningstiden också är nio gånger längre än vanligt. Flera hundra timmar är inte bara lång tid. Accuton-elementen gillar också att smaka på höga effekter under inspelningsperioden för få till deras rytmik. Under en tid kan de då låta lite övermarkerade i övre mitten tills de mjukats upp över hela registren. De kan t o m låta som om de behöver dämpas. Testexemplaren hade spelats in under någon månad men var ännu inte färdiga, i huvudsak i övergången till banddiskanten vilket inte var så konstigt. Jag skulle bränt en specialkomponerad CD med tonsvep för att göra den sista inspelningen men det är inte alla högtalare som svara på detta tillvägagångssätt.

Om du kan leva med en sådan tuff start är ansträngningen som krävs inte mycket att orda om. Här vill en ung tillverkare erövra marknaden. Med sin kompetens har man i dessa högtalare fått till banbrytande teknik i en högtalarkonstruktion som blickar framåt. Jag har inga tvivel om att detta kommer att lyckas.

Högtalare: Engelholm Solo **Princip:** Z-vägs linjekälla **Känslighet:** 95 dB/W/m
Nominell impedans: 8 Ohm **Bestyckning:** 9 x 16-tums bashögtalare Accuton, 1 x Aurum Cantus banddiskant **Övrigt:** Cerabase fötter och hjul för grovinställning, olika träslag tillgängliga samt syntetiskt läder **Dimensioner;** (B/H/D): 22/181/68 cm **Vikt:** 87kg **Garanti:** 5 år **Pris/par:** € 42,000